

SPANSK PEBER, PAPRIKA

FRUCTUS CAPSICI (SOLANACEAE)

Den botaniske slægt *Capsicum* er hjemmehørende i tropisk Amerika. Spansk peber eller paprika kom først i begyndelsen af 1500-tallet til Europa og nævnes derfor ikke af antikens forfattere.

Fuchs' urtebog 1543: frugten styrker en kold mave og fremmer fordøjelsen, modvirker tarmluft, tygget med mynte trækker den seje væsker ud af kroppen. Den vækker appetitten, er god for tandkødet, blandet med beg læger den svulster; knust og blandet med honning gnides den på ansigtet for at fjerne pletter og gøre det smukt.

Bock's urtebog 1577: frugten er urindrivende, den stiller maveonder, indtaget med laurbærblade fjerner den pletter på kroppen; den kan bruges mod hoste og slim i brystet og uddriver et dødt foster.

FOLKEMEDICINEN

Mave-tarm-kanalen

Fructus capsici hører til de sydamerikanske Maya-indianeres oftest benyttede lægemidler. Med to andre planter indgår den i et afkog i urin, som drikkes mod *gul afføring* (diarré?), og i en rec. for dysenteri. Frugtens saft blandet med salt indtages for blodig afføring.¹

Den tørrede og pulveriserede frugt, et dekokt eller en tinktur (alkoholisk udtræk) af den regnes i Frankrig for mavestyrkende og tages mod dyspepsi og betændelser i de indre organer.² I Kina og Indokina menes paprika at virke afførende og stimulerende på blodcirkulationen, på den malajiske halvø tages den for dyspepsi,³ i Mellem- og Sydamerika spises paprika for at fremme og regulere fordøjelsen⁴ og stimulere tarmenes peristaltik,⁵ den pulveriserede frugt tages mod mavesår (Aymara-indianerne i Bolivia),⁶ rå paprika mod diarré

Capsicum frutescens.

*Spansk peber (Capsicum frutescens), ur
Kings American Dispensatory, 1898.*

(Nepal),⁷ frø af *Capsicum* og *Cola acuminata* for mavelidelser (amerikanske negre);⁸ piller af lige dele paprika, rabarber og ingefær eller aloe er et indisk mavemiddel.⁹ I Norge blev et brændevinsudtræk af spansk peber ofte drukket for mavesmerter og kolik.¹⁰

Et udtræk i spiritus af spansk peber, malurt og tormentil-rød blev i Kurland taget mod kolera,¹¹ en indisk kolerapille består af paprika, opium og dyvelsdræk, i Mellemamerika og af de bolivianske Callaway-indianere spises paprika mod kolera.¹² Et vestindisk præparat for dårlig fordøjelse og appetitmangel indeholder paprika,¹³ der også er indtaget for kronisk opkastning.

Urinvejene

Fructus capsici nævnes allerede 1588 som lægemiddel for vattersot¹⁴ og er det stadig i Mellemamerika,¹⁵ i Frankrig anses den for urindrivende, Indiens santalere tager paprika mod dysuri (vanskelig urinering).¹⁶

Åndedrætsorganerne

Paprika sat på brændevin er i Norge et gammelt husråd mod forkølelse og toges ofte for brystsyge.¹⁷ Hvor planten dyrkes drikkes te eller snaps med lidt paprika i mod forkølelse;¹⁸ knust rød paprika blandet med alun, honning, og eddike er i Kentucky en populær hostesaft.¹⁹ Santalerne i Indien spiser spansk peber mod forkølelse og bronchitis. Den knuste frugt blandet med roden af en art Mimosa og tilsat salt tjener til pensling af svælget for tør hoste; (paprika indgår i en rec. for svindsot og en drik mod astma) (Maya),²⁰ for sidstnævnte lidelse tog man i Norge et brændevinsudtræk,²¹ også på Hawaii er spansk peber et astmamiddel. I Nepal og Mellemamerika spises paprika for ondt i halsen, på Trinidad tilberedes heraf et gurglevand,²² i Indien gurgles med et dekokt for hæshed, af frugten laves en salve eller pasta

for mandelbetændelse og mod difteritis. Et brændevinsinfus af paprika og kanel tages mod lungebetændelse (slovenere i Ungarn).²³

Andre infektioner

Mod angina og skarlagensfeber skal 1786 i England være opnået gode resultater med "Dr. Stephans pepper medicine" indeholdende spansk peber. Aymara-indianerne spiser frugten mod feber, i Peru drikkes et dekokt af frugten som feberstillende, for influenza spiser man flest mulige røde paprika,²⁴ i Kansas og Mellemamerika tages paprika for tyfus og med kinin for malaria, i Ungarn drak man vin tilsat paprika og peber som forebyggelse mod malaria, på den malajiske halvø spises paprika mod kolera, malaria og skarlagensfeber, frugten indgår i et dekokt for gonorré, i Nepal er frugten et lægemiddel for gul feber og skarlagensfeber. Saften af tygget paprika svælges i Tonga mod tuberkulose.

*Fructus capsici, ur Franz Euguen Köhler's
Medizinal-Pflanzen in naturgetreuben
Abbildungen mit kurz erläuterendem Texte,
1883-1914.*

Sår, betændelse

Ondartede sår bliver i Bolivia pålagt en salve af knust paprika, majs mel og svinefedt,²⁵ i flere nordamerikanske stater behandles brandsår med knust paprika og fedt,²⁶ på Hawaii skrufuløse sår og hudsygdomme. Mayaindianerne koger paprika med kopal til en drik for sår i anus.²⁷ Spansk peber dyppet i varmt vand flækkes og svøbes om betændt finger eller tå for at trække betændelsen ud (New Mexico).²⁸ Den indgår hos Maya i et dekokt til mundskylning for betændte gummer; caribere i Den dominikanske Republik skal forhen have appliceret frugtsaften i betændte øjne.²⁹ På Samoa indgår paprika i midler for hudsygdomme.

Gigt, rheuma

Paprika er i Norge og Mellemamerika blevet spist mod gigt og podagra, i Frankrig tørret og pulveriseret, en tinktur eller et dekokt. For gigt og rheumatisme gnides kropsdelen med de ristede frugter (Peru), i Bolivia skal patienten drikke et afkog af kærnerne med salt, blade af *Schinus molle*, hyldeblomster og aske.³⁰ – Frostknuder blev i Kansas behandlet med en tinktur af frugten.³¹

Antalgikum

I smertende tand anbringes frøene (Peru) eller saften af grøn paprika (Chimbu/Ny Guinea),³² i Chile drikkes et infus af paprika mod neuralgi, tand- og hovedpine.³³ Smertende lemmer blev i Letland gnedet med en blanding af paprika, kamfer, salt og sæbe; hos de mexikanske Kickapoo-indianere får patient med lungebetændelse en smertestillende indgnidning med knust paprika,³⁴ frugten lægges som trækplaster på rheuma- og muskelsmerter (Bolivia), kogt rød paprika på hævede halskirtler (New Mexico). Fructus capsici indgår hos Maya i et lægemiddel for hjerte- og underlivsmerter, for ørepine inddryppes den varme saft

'Peppar från Calcutta' ur Christian Egenolff, *Herbarum, arbum, fruticum, frumentorum ac leguminem, Frankfurt, 1546.*

af spansk peber fyldt med honning og ristet i askegløder.³⁵ Saften af røde paprika anvendes i Syd- og Mellemamerika ind- og udvortes for ørepine.³⁶

Andre applikationer

Der indgår spansk peber i næsten alle mellemamerikanske og peruanske udvortes midler for hæmorrhoider.³⁷ Drogen bruges som blæretækkende, pulveriseret paprika, en tinktur eller et dekokt mod lammelser (Frankrig). Callawaya-indianerne i Bolivia mener at kroppen er værnet mod cancer hvis man daglig spiser paprika. Den tages i Indien mod kirtelbetændelse og på Hawaii dårligt blod, en tinktur bruges til mundskylning eller pensling for stomatitis, slap drøbel og frostknuder.³⁸

*Paprika (Capsicum annuum), ur Franz Euguen Köhler's Medizinal-Pflanzen in naturgetreuben
Abbildungen mit kurz erläuterendem Texte, 1883–1914.*

Drogen indgår i rec. for miltsygdom; mod gulsot og galdelidelser drikkes saft af frøene blandet med tre andre vegetabilia; vil placenta ikke afgå får kvinden en blanding af paprika, *Jatropha aconitifolium*, hestegødning og honning (Maya).³⁹ For gulsot tages på Tonga et vandudtræk af paprika. Et brændevinsudtræk blev brugt i Norge, bladsaften i Indonesien givet for at lette nedkomsten, i Nigeria mod hæmorrhagi.⁴⁰ Et udtræk i citronsaft drikkes for hysterisk betinget underlivspulsation (Maya).⁴¹

Spansk peber spises i Mellemamerika som modgift efter slangebid, i Afrika når man har spist giftig fisk; den skal have en *rensende virkning på forgiftede menneskers hjerne*, mener Ifugao-stammen på Filippinerne.⁴² Argentinsk folkemedicin bruger de knuste frugter som trækplaster for visse ørelidelser.⁴³ Paprika blev regnet for det mest affektive lægemiddel for cachexia africana, som var den almindeligste og mest fatale sygdom blandt vestindiske negerlaver.⁴⁴

Paprika tages for natteblindhed og hårfald (Indiens santalere), en tinktur anses for hårvækstfremmende og indgår i hårvand og -salver. Et infus med kanel og sukker indgives i Indien for dilirium tremens. I Surinaam (holl. Guiana) tager de indfødte paprika mod næsten alle sygdomme.⁴⁵

Skindet af grøn paprika bindes på øje med "bygkorn" (Meksiko);⁴⁶ plantens saft dryppes i øje med konjunktivitis (Tonga), i øje med grå stær (Sierre Leone).⁴⁷

Kan et menneske reddet fra at drukne ikke kaste det slugte vand op gives et lavement af frugten plus sæbe (Zaire).⁴⁸

INDHOLDSTOFFER

I fructus capsici indeholder kun skille- væggenes overhudsceller det brændende

skarptsmagende alkaloid capsaicin, frugtskal- len det røde karotinoide farvestof capsantin, desuden karotinoiderne capsorubin, xeaxan- tin, anteraxantin, violoxantin og xanthofyl, cryptoxantin, citrocantin, flavonoidet citrin ("vitamin P"), α - og β -karotin, i frøene en æterisk olie (1.12 pct.), steroidsaponiner og indtil 10 pct. fed olie. Spansk peber er meget C-vitaminrig, indtil 300 mg pr. 100 g rå frugt (fra væksthush væsentligt mindre end i frilands- dyrkede), tørret paprika 380 mg, endvidere vitamin J.⁴⁹ Det var af denne frugt ungarenen A. Szent-Görgyi 1928 som den første isolerede ascorbinsyre = vitamin C.

TERAPI

Nutidig skolemedicin anvender fructus capsici udvortes som tinktur og liniment, i hudirri- terende og blæretækkende plastre og salver for gigt, rheuma, hekseskud, frostkuder, neuralgier, endvidere mod angina pectoris, kronisk lungehindebetændelse, perikarditis (betændelse i hjertesækken), hårfald m.m., tinkturen for angina og faryngitis, et infus indgår i spiritus ruscicus og pain-expellers. Indvortes finder frugt og tinktur anvendelse mod dyspepsi, diarré, flatulens o.a. maveli- delser, hæmorroider, lammelser, migræne, søsyge, hoste, kighoste, halsbetændelse, skar- lagensfeber, alkoholisme og dilirium tremens; den friske frugtsaft skal stimulere galdeblæ- rens tømning.⁵⁰ Det japanske præparat Aneine tages af gravide kvinder mod opkastning, for køre- og søsyge. Flavonoidet citrin forøger C-vitaminets virkning. Gynækologen Chéron berømmer 1882 capsicum-tinkturens styptiske virkning på uterusblødning.

Ungarnske læger konstaterede, at der i landets bondebefolkning indtræffer langt færre tilfælde af arteriesklerose end i andre europæiske landområder og mener det skyldes,

at paprika er en obligatorisk bestanddel af dagligkosten. Den amerikanske biokemiker Robert Grodner opdagede det samme hos indianere i det sydvestlige USA. Hans forsøg viste, at paprika mindsker gennemblødningen (og således temperaturen) i panden, men øger den i hænderne. Moden paprika modvirker blodets koagulation og dermed hjerteinfarkt samt den navnlig hos ældre kvinder forekommende trombose. Endelig stimuleres binyrernes udskillelse af hormoner vigtige for de fysiske og psykiske aktiviteter; organismen får større modstandskraft over for stress. Andre undersøgelser peger mod, at drogen normaliserer hjerterefrekvensen; pulsen bliver roligere og mere effektiv – efter et måltid krydret med paprika belastes kredsløbet derfor mindre.⁵¹

Homøpatien tilbereder af spansk peber en tinktur, der gives for besvær i klimakteriet, mod tyktarmsbetændelse (colitis) og hæmorrhoider.⁵²

REFERENCER

1	346 31, 49, 58, sml. 62, 64.	16	98 24, 1970, 248.
2	106 1958–59, 101.	17	195 269.
3	299 391.	18	112 163.
4	311 44f.; 95 18; 98 30, 1976, 137 (Trinidad); 322 582.	19	377 32, 1968, 325.
5	93 595.	20	346 2, 7f., 11–14, 65.
6	432 15, 1959, 81f.	21	98 25, 1971, 445.
7	260 36.	22	95 18; 260 36.
8	142 107.	23	189 2, 30, 344.
9	278 1, 268f.	24	376 62.
10	334 84; 195 269.	25	311 114f.
11	177 4, 1894, 193, 195.	26	43 17; 317 8, 1930, 18f.
12	311 44f.; 95 18.	27	346 67.
13	140 176.	28	77 64, 185.
14	302 38, 1961, 204f.	29	432 12, 1957, 604.
15	95 18; 438 20, 1961, 15 (paprika i glycerin).	30	311 44f.
		31	438 20, 1961, 9.
		32	158 59; 376 62; 384 235.
		33	207 13, 1985, 99 (Mapuche Americans).
		34	98 31, 1977, 348.
		35	346 35, 94, sml. 95.
		36	382 485; 95 18; 14 31, 1936, 866 (m. litt.henvisn.).
		37	376 62; 95 18, sml. 106 1958–59, 101.
		38	307 38, 1961, 204f.; 140 176.
		39	346 17, 65f., 129; 299 391.
		40	334 84; 1 35.
		41	346 58.
		42	98 21, 1967, 259.
		43	68 23.
		44	142 87 (litt.henvisn.).
		45	381 2, 74.
		46	446a 29.
		47	105 330, 334, sml. 207 2, 1980, 352 (Maya).
		48	33 5, 1976, 55.
		49	134 12; 274 2, 27f.; 449 64, 66; 185a 48.
		50	112 163; 134 12; 274 2, 27 (litt.henvisn.); 450 41; 223 2, 316f.
		51	Die Weltwoche, 20/10 1967.
		52	134 13.

Referensnyckeln för 19 artikler om planter återfinns på sidorna 333–342.